

Vrouwenraad Stavaza mantelzorg

Over de positie van de mantelzorgers op federaal, Vlaams
en gemeentelijk vlak

VROUWENRAAD

Middaglijnstraat 10

1210 Brussel

02 229 38 19

www.vrouwenraad.be

info@vrouwenraad.be

Voor meer informatie of een gesprek over dit memorandum, contacteer Magda De Meyer
voorzitter Vrouwenraad, via info@vrouwenraad.be

<i>Wat is mantelzorg?</i>	3
<i>Toename zorgbehoevenden</i>	3
<i>Daling mantelzorgers</i>	4
<i>Wie zijn ze? Enkele kerncijfers</i>	5
<i>Economische meerwaarde mantelzorg</i>	7
<i>Gezondheidsrisico's mantelzorgers</i>	8
MANTELZORG IN HET LABYRINT VAN BELEIDSNIVEAUS	9
<i>Federaal</i>	9
<i>Wettelijke erkenning</i>	9
<i>Federale maatregelen</i>	11
<i>Vlaanderen</i>	14
<i>Het Vlaams Mantelzorgplan</i>	15
<i>De gemeentelijke mantelzorgpremies</i>	17
MANTELZORGVRIENDELIJK ONDERNEMEN IN VLAANDEREN	18

Wat is mantelzorg?

Met 'mantelzorg' bedoelt men zorg aan hulpbehoevenden door mensen uit hun directe omgeving.

Het [Kenniscentrum Mantelzorg](#) heeft het over "de extra zorg of ondersteuning die meer dan occasioneel, tijdelijk of langdurig, aan een persoon met fysieke, psychische of sociale noden verleend wordt door één of meerdere personen uit de directe omgeving. De zorgverlening vloeit voort uit een sociale relatie en gebeurt buiten het kader van een beroepsactiviteit of van georganiseerd vrijwilligerswerk."

Het [Vlaamse Expertisepunt Mantelzorg](#) ziet mantelzorg als volgt: dat je "Op regelmatige basis zorgt voor een familielid, buur, vriend, kennis,... thuis of in een voorziening. Meer dan gebruikelijke zorg geeft omwille van ziekte, handicap, psychische moeilijkheden,...Dit doet omdat je een affectieve band hebt met die persoon."

Toename zorgbehoevenden

Het aantal zorgbehoevenden stijgt, mede door de vergrijzing. Er zijn ook steeds meer personen met een beperking, met psychische aandoeningen, met chronische ziekten die ondersteuning nodig hebben.

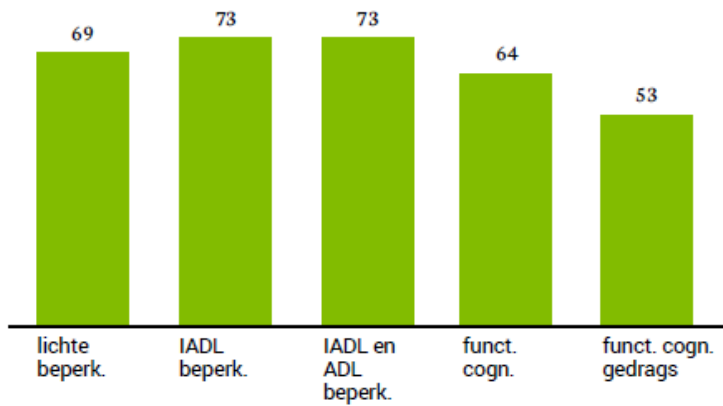
Een rapport van de Koning Boudewijnstichting ziet vijf afhankelijkheidsniveaus bij zorgbehoevende ouderen:¹

- Personen die lichte hulp behoeven;
- Personen die voor zichzelf kunnen zorgen maar hulp nodig hebben bij instrumentele activiteiten van het dagelijks leven (bijvoorbeeld boodschappen doen, koken, poetsen, vervoer);
- Personen die zorg nodig hebben voor instrumentele én basale dagelijks activiteiten (zich aankleden, eten, naar het toilet gaan);
- Personen die naast functionele ook cognitieve beperkingen ervaren (bijvoorbeeld dementie);
- Personen die naast functionele en cognitieve beperkingen ook gedragsstoornissen hebben.

Figuur 1: Gender volgens afhankelijkheidsniveau: aandeel vrouwen

---

¹ Koning Boudewijnstichting, [Mantelzorgers van thuiswonende ouderen in België: een cruciale en complexe rol. Data-onderzoek](#), 2016.

Bron: Koning Boudewijnstichting, Mantelzorgers van thuiswonende ouderen in België: een cruciale en complexe rol. Data-onderzoek.

Vrouwen zijn op alle afhankelijkheidsniveaus in de meerderheid (69% van de totale sample). Toch zijn er verschillen merkbaar per afhankelijkheidsniveau: vrouwen zijn het minst vertegenwoordigd op het niveau van de gedragsproblemen (53%). Het grootste percentage vrouwen bevindt zich op de twee niveaus van functionele beperkingen: vrouwen maken 73% uit van beide groepen.

Daling mantelzorgers

België en Vlaanderen hebben de afgelopen decennia de zorg geprofessionaliseerd; eerst in de residentiële settings, daarna in thuiszorg, vervolgens via semi residentiële opvang. Vlaanderen zet de laatste jaren resoluut in op de vermaatschappelijking van de zorg en wil mensen zolang mogelijk in hun thuismilieu houden. In dit model hebben mantelzorgers een grotere rol te spelen. Maar uit onderzoek blijkt een daling van het aantal mensen dat informele mantelzorg opneemt en bovendien voelen ze zich zwaarder belast.²

De daling van het aantal mantelzorgers zou te wijten zijn aan de toename van de eenpersoonsgezinnen en de nieuw samengestelde gezinnen, de gezinsverdunding, de hogere activiteitsgraad van vrouwen en de leeftijdsgroep 55-64- jaar die het meest informele zorg op zich neemt maar tegelijk ook zelf nog kinderen ten laste heeft of kleinkinderen opvangt.

De overheden zoeken hiervoor oplossingen, die ook inspelen op de noden van mantelzorgers. Deze noden zijn beschreven in diverse studies: onder meer nood aan informatie (wetgeving, ziekte, administratie); nood aan ondersteuning bij de administratieve procedures en zorgorganisaties; nood aan vorming en psychische

² Vanderleyden Lieve en Moons Dirk, Informele zorg in Vlaanderen opnieuw onderzocht, Studiedienst van de Vlaamse regering, 2015/4

Vrouwenraaddossier Mantelzorg stavaza 2019
ondersteuning, aan meer respijtzorg, aan voldoende professionele zorg; nood aan flexibele
werkuren en verlofregelingen voor mantelzorgers die beroepsactief zijn. ³

De meeste 'mantelzorgers' zijn vrouwen (60 tot 80% volgens diverse studies). Ruim de helft van hen gaat minder uit werken of stopt er volledig mee. Bijna 60 % van wie blijft werken, slaagt er niet in om de arbeidstijd aan te passen. De helft van de mantelzorgers heeft het financieel moeilijk. Deeltijds werkenden verlenen meer regelmatige zorg dan voltijds werkenden. Lager opgeleiden verlenen vaker intensieve zorg, hoger opgeleiden eerder occasionele zorg.

Bovenvermelde studie van de Koning Boudewijnstichting beschrijft ook profielen van mantelzorgers van zorgbehoevende ouderen. Het rapport onderscheidt inwonende en niet-inwonende ouderen waarvan de profielen nog eens verschillen volgens de variabelen leeftijd, geslacht, beroepsactiviteit, eventuele aanwezigheid van een andere mantelzorger, en de aard van de verstrekte zorgen (tijdsbesteding en aard van de taken).

Figuur/tabel 2: Niet-inwonende mantelzorger naar geslacht

Niveaus	Vrouw	Man	Totaal
Lichte beperkingen	73	27	100
IADL beperkingen	71	29	100
IADL en ADL beperk.	69	31	100
Funct. cogn.	75	25	100
Funct. cogn. gedrags.	70	30	100

Figuur/tabel 3: Voornaamste inwonende mantelzorger naar geslacht

Niveaus	Vrouw	Man	Totaal
Lichte beperkingen	39	61	100
IADL beperkingen	44	56	100
IADL en ADL beperk.	55	45	100
Funct. cogn.	56	44	100
Funct. cogn. gedrags.	63	37	100

Bron: Koning Boudewijnstichting, Mantelzorgers van thuiswonende ouderen in België: een cruciale en complexe rol. Data-onderzoek.

Wie zijn ze? Enkele kerncijfers

- 9% van de bevolking ouder dan 15 jaar doet aan mantelzorg minstens 1 x per week; vrouwen 11% versus mannen 8% (Belgische Gezondheidsenquête 2013).

---

³ Zie o.a. Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg, *Ondersteuning van mantelzorgers – een verkennend onderzoek*, rapport 223A, 5 juni 2014.

- Meer dan 20% van de 50-plussers in België verklaart dagelijks of wekelijks in te staan voor zorg of ondersteuning van een persoon uit hun omgeving (OECD, Health at a Glance 2013. Informal carers, 2013).
- Ca. 600.000 mantelzorgers in Vlaanderen (Vlaams Mantelzorgplan 2016-2020).
- 60% van de mantelzorgers is vrouw/ 4 op 10 zijn mannen (Vlaams Mantelzorgplan 2016-2020).
- De gemiddelde mantelzorger is vrouw, tussen 45 en 64 jaar, leeft met partner, is beroepsactief (vol- of deeltijds) en in goede gezondheid (Vlaams Mantelzorgplan 2016-2020).
- Tussen de 20 000 en 40 000 kinderen / jongeren tussen 5 en 18 jaar in Vlaanderen zijn mantelzorgers (Anne Dedry).
- 17% van 2078 bevroegde leerlingen geeft aan dat ze geconfronteerd worden met een zorgbehoevende in de thuissituatie (buiten zichzelf). In 10% van de gevallen is dat een (plus)ouder, in 6% een (plus)broer of zus. 56% van de respondenten met een zorgbehoevende in de thuissituatie helpt thuis mee. Daarvan geeft 41% aan er gemiddeld 2 tot 5 uur per week mee bezig te zijn. 23% helpt meer dan 5 uur per week mee. 75% van de jonge mantelzorgers helpt mee in het huishouden, 66% biedt emotionele ondersteuning en 20% zet de medicatie klaar (Samana, [Jonge mantelzorgers in cijfers](#)).
- 26,3% van Vlamingen van 18 jaar en ouder heeft afgelopen jaar (in 2014) MZ verleend (Het economisch welzijn en de economische waarde van de Vlaamse mantelzorgers, SVR-Verkenning 2017/3).
- Tijd besteed aan mantelzorg:⁴
  - o Intensieve mantelzorg (+10u/week) is moeilijk combineerbaar met voltijds betaald werk.
  - o Bij minder intensieve mantelzorg (-10u/week) werkt het grootst aandeel mantelzorgers voltijds.
  - o 30% Vlamingen beperkte MZ (-10u/week) en 5% intensief (+10u/week)
  - o 35% van de Vlamingen besteden tijd aan MZ (8ste plaats in EU).
  - o 4% van de Vlamingen meer dan 20u MZ/week
  - o De gemiddelde mantelzorgduur bedraagt 10 jaar
- Naar schatting 400.000 beroepsactieve mantelzorgers in Vlaanderen 1 op 5 werkenden is mantelzorger.
- 151.000 (2,3% van de Vlaamse bevolking) of bijna 17% van alle mantelzorgers gaat minder werken of stopt (opinie Anne Dedry, [Minister Peeters, mantelzorgers verdienen nieuwe hoop, geen valse](#), Knack 26/06/2017).
- 50% van de geregistreerde mantelzorgers heeft geen betaalde baan, 27% heeft een voltijdse baan, en 17% werkt deeltijds (Melissa Desmedt et al., [De economische](#)

---

⁴ Het economisch welzijn en de economische waarde van de Vlaamse mantelzorgers, SVR-Verkenning 2017/3

[waarde van mantelzorg en de financiële impact ervan op de ziekteverzekering](#), UHasselt).

- 44% heeft betaald werk (Vlaams Mantelzorgplan 2016-2020).
- 7% van de mantelzorgers is arbeidsongeschikt (Melissa Desmedt et al.).
- Deeltijds werkenden verlenen meer regelmatige zorg dan voltijds werkenden. Lager opgeleiden verlenen vaker intensieve zorg, hoger opgeleiden eerder occasionele zorg.
- Eén op drie mantelzorgers is ouder dan 65 jaar (Vlaams Mantelzorgplan 2016-2020)
- Geeft aan geen betaalde job te hebben omwille van mantelzorg: 20% (Vlaams Mantelzorgplan 2016-2020).

Economische meerwaarde mantelzorg

De dagelijkse ondersteuning door mantelzorgers levert volgens het rapport van de Koning Boudewijnstichting⁵ een economische waarde die kan geschat worden volgens de tijd die aan elke taak wordt besteed. Het gaat om een partiële waarde want ze houdt geen rekening met het geheel van verantwoordelijkheden dat niet in termen van tijd meetbaar is (bijvoorbeeld het feit dat de mantelzorgers beschikbaar is, de psychologische ondersteuning, de handhaving van het sociale netwerk,...).

Bij ouderen met niet-cognitieve beperkingen is de ondersteuning door de niet-inwonende mantelzorgers goed voor gemiddeld 1.189 euro per maand (= lage raming) en de ondersteuning door de inwonende mantelzorgers 941 euro per maand. Bij ouderen die belangrijke functionele beperkingen ervaren, bedraagt de waarde van de ondersteuning door een niet-inwonende mantelzorgers 641 euro per maand en die door een inwonende mantelzorgers 621 euro per maand.

De inzet van mantelzorgers verlaagt de ziekenhuisopnames van ouderen. Bijvoorbeeld bij personen met functionele en cognitieve beperkingen en gedragsproblemen daalt de duur van hospitalisatie van gemiddeld vijftien dagen naar vijf dagen, een belangrijke besparing voor de overheid (Koning Boudewijnstichting, op.cit.).

We verzamelden volgende cijfers:

- 22,27 miljard per jaar in België = 1,2 miljoen euro per dag = 5% van het BNP (powerpoint Anne Dedry, Vrouwenraadronde tafel over de economische meerwaarde van mantelzorg, 2018).
- 11,38 miljard op jaarbasis in Vlaanderen = 0,6 miljoen euro per dag = 7x meer dan het budget voor de residentiële ouderenzorg (1,7 miljard euro) (powerpoint AnneDedry).

---

⁵ Koning Boudewijnstichting. Dataonderzoek. Mantelzorgers van thuiswonende ouderen in België: een cruciale en complexe rol, 2016, p. 12.

- Om een volledig beeld te krijgen van de economische waarde van mantelzorg, wordt de totale loonkost (minimum uurloon inclusief werkgeversbijdrage RSZ + vakantiegeld, eindejaarspremie, woon-werkverkeer, jaarlijks onderzoek bij de arbeidsarts, kost van het sociaal secretariaat, ...) gebruikt, namelijk €21,23 per uur voor een medewerker met 0 jaar anciënniteit. Verder wordt rekening gehouden met het gemiddeld aantal uren geleverde mantelzorg van 20 uren per week, zoals blijkt uit de Gezondheidsenquête van 2013. Op basis van deze cijfers wordt de economische waarde van één mantelzorger geraamd op 22.079,20 euro op jaarbasis. Bijgevolg bedraagt de economische waarde van mantelzorg in België en in Vlaanderen respectievelijk 22,27 miljard en 11,38 miljard euro op jaarbasis. In dit simulatiemodel werd de totale loonkost gebruikt voor een medewerker met 0 jaar anciënniteit. Wanneer hetzelfde simulatiemodel wordt ingevuld met de totale loonkost voor een medewerker met 10 jaar anciënniteit, namelijk 26,33 euro per uur, dan zou de economische waarde van mantelzorg veel hoger liggen. (Melissa Desmedt et al.).
- Elke dag dat de mantelzorgers ziek zijn door de zorgbelasting, kost dit meer dan 600.000 euro in ziekteverzekering. Er is een groot terugverdieneffect en onzichtbare economische waarde van mantelzorg. Als je alle gratis uren laat vervangen door professionele verzorgers zou dat de maatschappij jaarlijks 11,38 miljard euro kosten. Alleen al in Vlaanderen. (Opinie Anne Dedry, op.cit.)
- Bij ouderen met niet-cognitieve belangrijke beperkingen is de ondersteuning door de niet-inwonende mantelzorger goed voor gemiddeld 1.189 euro per maand (= lage raming) en de ondersteuning door de inwonende mantelzorger 941 euro per maand (Koning Boudewijnstichting, 2016).
- Bij ouderen die belangrijke functionele beperkingen ervaren, bedraagt de waarde van de ondersteuning door een niet-inwonende mantelzorger 641 euro per maand en die door een inwonende mantelzorger 621 euro per maand (Koning Boudewijnstichting, 2016).
- Bij personen met functionele en cognitieve beperkingen en gedragsproblemen daalt de duur van hospitalisatie van gemiddeld vijftien dagen naar vijf dagen door de inzet van de mantelzorger (Koning Boudewijnstichting, 2016).

Gezondheidsrisico's mantelzorgers

In diverse studies lezen we dat mantelzorgers te maken krijgen met sociaal isolement, fysieke en psychische belasting, depressieve gevoelens. Anderzijds putten mantelzorgers ook vaak genoegdoening uit hun inzet.

Het rapport van de Koning Boudewijnstichting (2016) voegt daar enkele nieuwe elementen aan toe, wat betreft de zorg voor ouderen:

- Mantelzorgers die in een gemeenten met een laag aangegeven fiscaal inkomen wonen, zijn gemiddeld psychologisch meer belast dan anderen. In deze gemeenten ontvangen zorgbehoevenden ook minder diensten. In kansarme situaties lopen

zowel mantelzorgers als zorgbehoevende een extra risico.

- Beroepsactieve mantelzorgers zijn meestal niet inwonend en besteden ruim twee uur per dag bij zorg voor ouderen met cognitieve problemen. Deze tijdsduur betekent een belangrijke druk én een psychologische belasting, die toeneemt naarmate de tijdsduur stijgt en wanneer er ook nog andere zorgbehoevenden met cognitieve problemen zijn.
- De inzet van inwonende mantelzorgers geeft een hogere psychologische belasting dan die van niet-inwonende mantelzorgers. Ze zetten zich gemiddeld 10 uur per dag in bij zorgbehoevenden met ernstige cognitieve beperkingen. De psychologische belasting is kleiner wanneer deze zorgbehoevende dagelijks verpleegkundige verzorging krijgt.
- Mantelzorgers die hulp krijgen van een tweede mantelzorgers zijn er beter aan toe maar de meerderheid van de inwonende mantelzorgers staat er alleen voor en zijn dus kwetsbaarder.

Mantelzorg in het labirint van beleidsniveaus

Federaal

Wettelijke erkenning

Mantelzorgorganisaties waren al jaren vragende partij voor een wettelijke erkenning van de mantelzorgers. Dit resulteerde in de [wet van 12 mei 2014 betreffende de erkenning van de mantelzorgers die een persoon met een grote zorgbehoefte bijstaat](#). Deze symbolische erkenning van de mantelzorgers zet(te) volgens *de Vrouwenraad* de deur open naar de invoering van een juridisch statuut. Zo'n statuut omvat in principe procedures, voorwaarden en controlemechanismen. Maar in de praktijk zorgen vaak meerdere personen voor een zwaar zorgbehoevende en de ene doet al meer dan de andere. Elke mantelzorgers heeft ook een eigen draagkracht. Daarom was en is *de Vrouwenraad* niet te vinden voor de idee van een 'centrale' mantelzorgers waarbij de relatie met de zwaar zorgbehoevende in 'een contract' gegoten wordt (cfr. ons dossier en aanbevelingen van 2013).

Ook de Raad van de Gelijke kansen voor Mannen en Vrouwen (waarvan de Vrouwenraad lid is) drukte in zijn [advies nr. 137 van 13 december 2013](#) zijn vrees uit voor nadelige gevolgen bij de creatie van een wettelijk statuut omwille van een aantal redenen zoals:

- De overheden zouden minder investeren in de collectieve zorgverstrekking aan afhankelijke personen, waardoor de kosten voor de hulpverlening meer bij de gezinnen zullen terechtkomen;
- De gezondheidszorgberoepen zouden concurrentie krijgen van gratis werkende (per definitie) niet-professionals;
- In plaats van het aanbod van medische en paramedisch personeel te vergroten zou de erkenning van de mantelzorgers dit nog doen afnemen;
- De kwaliteit van de zorg voor zeer afhankelijke personen zou dalen;

- Vermits vrouwen nu al meer aan mantelzorg doen dan mannen, zouden ze nog meer van het beroepsleven afgesloten worden, waardoor het moeilijker wordt om hen te (her-)integreren op de arbeidsmarkt, wat nadelig is voor hun economische onafhankelijkheid;
- De wettelijke erkenning van in het privéleven geboden hulp, die niet verplicht is, zal ongelijkheden creëren tussen erkende en niet-erkende mantelzorgers...

Er hing in 2016 een Koninklijk Besluit tot uitvoering van de wet van 12 mei 2014 in de lucht. De Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen reageerde opnieuw via zijn [advies nr. 150 van 13 juli 2016](#). Zo zou er 50 uur hulp en ondersteuning voorzien worden (met inbegrip van de opleiding en de ondersteuning) per maand of 600 uren per jaar (het aan te tonen minimum). De Raad vroeg zich af bij wie? Om erkend te worden? De Raad herhaalde dat het moeilijk is om in de privésfeer gewerkte uren te tellen en ter controle hierover te overleggen met de professionele hulpverleners. Het maximum aantal personen van wie de hoedanigheid van mantelzorger kan erkend worden per geholpen persoon zou drie bedragen. De mantelzorgers zullen hun aanvraag moeten indienen bij hun mutualiteit, die vervolgens de mutualiteit van de afhankelijke persoon op de hoogte brengt van de aanvraag en van de erkenning. De adviserende arts van de mutualiteit onderzoekt de medisch-sociale situatie van de hulpbehoevende persoon. Bij gebrek aan vaststelling (van wat?) binnen de 6 maanden volgend op de aanvraag wordt de mantelzorger de facto erkend. In geval van weigering kan de aanvrager na een termijn van drie maanden een nieuwe aanvraag indienen.

De Raad herhaalde zijn vrees in dit advies dat er een situatie zou ontstaan waarbij werkenden niet actief blijven omwille van zeer bijzondere en tijdelijke familiale redenen. Deze situatie moet op gepaste wijze erkend kunnen worden in de arbeidswetgeving en in de takken van de sociale zekerheid. Zo kan het evenwicht behouden worden tussen de wens van sommige mensen om de nodige zorg te leveren zonder dat hen buitensporige of ongerechtvaardigde rechten toegekend worden. Bovendien moet er vermeden worden om mantelzorgers die formeel erkend willen worden anders te behandelen dan degenen die dezelfde zorgen verstrekken zonder erkenning.

De Vrouwenraad blijft pleiten voor een betere sociale bescherming van de mantelzorger. De relatie mantelzorger – zorgbehoevende mag bijgevolg niet gecontractualiseerd worden. Zowel mannen als vrouwen, moeten dezelfde kansen hebben om een mantelzorgactiviteit uit te voeren binnen een sociaal beschermingskader. Ze moeten daarin billijke rechten krijgen toegekend.

De mantelzorgwet van 2012 werd opgefrist door [de wet van 17 mei 2019 tot erkenning van de mantelzorgers](#) (BS 02/07/2019, p. 66783-66788). Vanaf 1 oktober 2019 komt er een type van thematisch verlof bij: **het mantelzorgverlof**. Vanaf dan zullen ook personen die als mantelzorger erkend zijn hun arbeidsovereenkomst tijdelijk volledig of gedeeltelijk kunnen schorsen. De aanvraag tot erkenning gebeurt bij het ziekenfonds met een verklaring op eer.

De mantelzorger moet tegelijk aan volgende voorwaarden voldoen:

- Een vertrouwensrelatie of een nauwe, affectieve of geografische relatie opgebouwd hebben met de geholpen persoon.
- Een bestendig en daadwerkelijk verblijf in België hebben.
- Ingeschreven zijn in het bevolkings- of vreemdelingenregister.

De mantelzorger ondersteunt of helpt de geholpen persoon voortdurend of regelmatig.

De geholpen persoon moet erkend zijn als 'zorgbehoevend' en moet aan volgende voorwaarden voldoen: zijn of haar hoofdverblijfplaats hebben in België; minstens 21 jaar oud zijn ofwel jonger dan 21 jaar zijn; een score van minstens 12 punten hebben op de medisch-sociale schaal (evaluatie van de zelfredzaamheid met het oog op een inkomensvervangende tegemoetkoming of een integratietegemoetkoming of een tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden) en/of ten minste 6 punten op 18 in de derde pijler die de gevolgen van de aandoening op de familiale omgeving van het kind meet. De erkende mantelzorger kan zijn arbeidsovereenkomst volledig schorsen, ofwel zijn arbeidsprestaties verminderen met 1/5de of 1/2de. Een KB kan in de toekomst nog bepalen of en onder welke voorwaarden de deeltijder, die erkend mantelzorger is, zijn arbeidsprestaties kan verminderen met 1/5 of de helft van het normaal aantal arbeidsuren van een voltijdse betrekking.

Per zorgbehoevende persoon kan de werknemer/mantelzorger de arbeidsovereenkomst 1 maand volledig schorsen. Via een KB kan vastgelegd worden om die maand te verlengen tot 6 maanden voltijds of 12 maanden 1/5de of 1/2de; verspreid over de volledige loopbaan. De mantelzorger voegt bij zijn aanvraag het bewijs van erkenning als mantelzorger. De uitkeringen worden ook via KB bepaald.

In tegenstelling tot het thematisch verlof wegens medische bijstand moet de geholpen persoon niet noodzakelijk een familielid zijn. De geholpen persoon of zijn wettelijk vertegenwoordiger moet zijn of haar akkoord verlenen met de aangeboden hulp.

Federale maatregelen

Werknemers

Ook werknemers kunnen in feite al lang gebruik maken van onderbrekingsperiodes om aan mantelzorg te doen, zoals de thematische verloven, het tijdskrediet, diverse uitzonderlijke verloven,... De Vrouwenraad vroeg eerder al om na te gaan of een bijkomend themaverlof, namelijk het 'mantelzorgverlof' (gelijkgesteld voor de pensioenberekening), een optie zou zijn.

Tijdskrediet

De **federale regering** schafte het ongemotiveerd tijdskrediet af (zonder uitkering vanaf 1 januari 2015 en definitief vanaf 1 juni 2017). In ruil daarvoor werd het **zorgverlof** verder uitgebreid.

Werknemers die gemotiveerd tijdskrediet willen opnemen, krijgen sinds 1 januari 2015

twaalf maanden langer een uitkering om gemakkelijker te kunnen zorgen voor:

- hun kind tot de leeftijd van 8 jaar
- palliatieve patiënten (die niet noodzakelijk tot hun gezin behoren)
- een zwaar ziek gezinslid of familielid (tot de tweede graad)
- een gehandicapt kind tot de leeftijd van 21 jaar
- Voortaan hebben ze gedurende *48 maanden recht op een uitkering*.

Meer info: [RVA Tijdskrediet - Loopbaanonderbreking](#) (brochures); [Tijdskrediet privé-sector](#); [Loopbaanonderbreking publieke sector](#)

Thematische verloven

Meer informatie: RVA [Thematische verloven alle sectoren](#)

Op 3 april 2019 kwam de Kamercommissie voor de Sociale Zaken tot een akkoord om de thematische verloven uit te breiden met *één maand mantelzorgverlof*.

De uitkering die tijdens dit verlof voorzien wordt is dezelfde als voor het thematisch verlof 'medische bijstand' en bedraagt 1.035 euro voor een alleenstaande en 750 euro voor een samenwonende. Het verschil met het thematisch verlof 'medische bijstand' is dat elke mantelzorger dit kan opnemen, ook als je geen familie bent van de hulpbehoevende. Het is mogelijk om het mantelzorgverlof voltijds op te nemen gedurende 1 maand, of halftijds of per 1/5^e gedurende twee maanden. Het verlof telt ook mee in de pensioenberekening. Het is de bedoeling om het mantelzorgverlof in de toekomst op te trekken tot zes maanden.

Er gelden wel enkele voorwaarden om dit verlof te kunnen opnemen. De geholpen persoon moet zijn hoofdverblijfplaats in België hebben, voldoende hulpbehoevend zijn en de mantelzorger moet kunnen aantonen dat hij minstens 50 uur per maand bijstand en hulp verleent, of 600 uur per jaar. Voor elke zorgbehoevende kunnen maximaal 3 personen erkend worden als mantelzorger. De voorwaarden voor erkenning als zorgbehoevende persoon zijn de volgende:

- Voor wie minstens 21 jaar oud is:
  - graad van zelfredzaamheid op 12 punten (vastgesteld door DGHAN, Medex of adviserend geneesheer ziekenfonds), of
  - wie recht heeft op IT of IVT of THAB, of
  - graad van zelfredzaamheid op 12 punten in kader van Vlaamse sociale bescherming, of
  - graad van zelfredzaamheid op 12 punten in kader van hulp van derden, of
  - graad van zelfredzaamheid op 12 punten in kader van supplement in geval van zware handicap
- Voor wie jonger is dan 21 jaar:
  - in kader van verhoogde kinderbijslag: ten minste 12 punten of ten minste zes punten op 18 in de derde pijler die de gevolgen van de aandoening op de familiale omgeving

van het kind meet, of

- in kader van bijkomende kinderbijslag 80% fysieke of mentale ongeschiktheid met 7 tot 9 punten voor graad van zelfredzaamheid

- Al wie op gemeenschaps- of gewestelijk niveau geniet van een voordeel en die

- ten minste 35 punten heeft behaald op de BEL-profielschaal voor mantelzorgpremie in Vlaanderen, of
- ten minste 15 op de AVQ/CPS-schaal in Wallonië;
- een attest kan voorleggen dat hem recht geeft op een forfait B of C na de evaluatie volgens de KATZ-schaal;

De mantelzorger dient met het akkoord van de zorgbehoevende persoon een erkenningsvraag in bij het ziekenfonds. Vervolgens wordt de medisch-sociale toestand bij de zorgbehoevende vastgesteld. De mantelzorger kan dan erkend of geweigerd worden. Bij een weigering kan na 3 maanden een nieuwe aanvraag ingediend worden.

Zelfstandigen

Sinds 1 oktober 2015 kunnen zelfstandigen genieten van een volledig hervormde voorziening voor de "zelfstandige - mantelzorger".

Een zelfstandige die zorg verstrekt aan een naaste kan van volgende maatregelen genieten:

- een vrijstelling van bijdragen voor maximaal 4 kwartaalbijdragen
- een forfaitaire uitkering gedurende maximaal 12 maanden
- een behoud van rechten met name op vlak van pensioen

De zelfstandige moet aan volgende voorwaarden voldoen:

- tijdelijk de zelfstandige activiteit (volledig of gedeeltelijk) gedurende minimum 1 maand en maximum 12 maanden onderbreken;
- tijdens de onderbreking zorg geven aan je gehandicapt kind of aan een naaste (partner, bloed- of aanverwant tot de tweede graad of gezinslid) die getroffen is door een ernstige ziekte of die zich op het einde van zijn leven bevindt (palliatieve zorgen);
- zelfstandige of helper in hoofdberoep of meewerkende echtgenoot zijn, gedurende de 2 kwartalen die het kwartaal van het begin van de onderbreking voorafgaan en tijdens alle kwartalen van de onderbreking;
- in orde zijn met de sociale bijdragen voor de 2 kwartalen die het kwartaal van het begin van de onderbreking voorafgaan.

De aanvraag moet ingediend worden bij het socialeverzekeringsfonds, voor je je zelfstandige activiteit onderbreekt.

Deze aanvraag bevat:

- een medisch attest in geval van palliatieve zorgen of ernstige ziekte;

- een verklaring op eer in geval van gedeeltelijke onderbreking

De uitkering in het kader van de mantelzorg bedraagt 1.245,23 euro per maand in geval van volledige onderbreking en 662.62 euro per maand in geval van gedeeltelijke onderbreking.

Werklozen

Het Koninklijk besluit van 15 april 2015 'tot wijziging van de artikelen 63, 114 en 116 van het koninklijk besluit van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering en tot herstel van de artikelen 90 en 125 in hetzelfde besluit in het kader van de mantelzorg' past de werkloosheidsreglementering opnieuw aan en herstelt de situatie inzake verlof om sociale en familiale redenen zoals vóór de opheffing ervan in 2014.

Lobby van de vrouwenbeweging/Feministisch Sociaal Economisch Platform en de vakbonden heeft dit kunnen rechtzetten. De nieuwe vrijstellingsregeling is sindsdien van toepassing voor volledig werklozen, deeltijds werklozen met inkomensgarantie-uitkering en werklozen met bedrijfstoelage die palliatieve zorgen verstrekken, een ernstig zieke naaste of een gehandicapt kind verzorgen, mits medisch attest. De vrijstellingen betreffen de procedures voor de opvolging van de activering van de zoektocht naar werk, de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt, de inschrijving als werkzoekende en zijn beperkt in de tijd.

Meer info: RVA. [Mantelzorg: nieuwe reglementering voor werklozen](#)

Vlaanderen

Werknemers

De *Vlaamse regering* paste zijn systeem van aanmoedigingspremies voor *zorgkrediet* ook aan.

Sinds september 2016 kan je dat zorgkrediet bijvoorbeeld opnemen om voor je zorgbehoevende ouder/s te zorgen als die ouder dan 70 jaar zijn of om meer tijd vrij te maken voor je kind/eren.

Privé-sector

De werknemer moet het federale tijdskrediet (in het kader van zorg) of het thematisch verlof met onderbrekingsuitkeringen al hebben verkregen. De Vlaamse aanmoedigingspremies worden toegekend met een terugwerkende kracht van maximum zes maanden vóór de aanvraag (ze gaan niet vroeger in dan de begindatum van je tijdskrediet of thematisch verlof).

Wanneer je een volledig of halftijds tijdskrediet neemt, kun je bij de Vlaamse overheid een bijkomende [aanmoedigingspremie zorgkrediet](#) aanvragen voor:⁶

---

⁶ <http://www.werk.be/online-diensten/aanmoedigingspremies/privé-sector/zorgkrediet>

- de bijstand of verzorging van je moeder of vader als die meer dan 70 jaar oud is,
- de verzorging van een zwaar ziek familielid of een terminaal ziek persoon (ook van buiten de familie),
- de zorg voor kinderen tot en met de leeftijd van 7 jaar. Voor kinderen die een handicap hebben van minstens 66 % (in het stelsel kinderbijslag) geldt tot en met 11 jaar.

Ook bij een thematisch verlof (voltijds, halftijds of 1/5) dat wordt toegekend door de RVA (ouderschapsverlof / medische bijstand / palliatief verlof) kun je een zorgkrediet aanvragen. Werknemers van ondernemingen die géén sectorakkoord, bedrijfsakkoord of toetredingsakte hebben, kunnen toch een Vlaamse aanmoedigingspremie krijgen als ze bij de RVA:

- een ouderschapsverlof opnemen;
- medische bijstand opnemen;
- een palliatief verlof opnemen;
- een halftijds of volledig tijdskrediet opnemen voor het verstrekken van palliatieve zorgen of voor de verzorging van een zwaar ziek gezins- of familielid

Tijdens je volledige beroepsloopbaan kun je voor de duur van maximum 1 jaar een aanmoedigingspremie zorgkrediet krijgen. Als je dat wilt, kun je voor of na het zorgkrediet (maar niet gelijktijdig) ook een andere aanmoedigingspremie aanvragen.

Social Profitsector

Zie privé-sector [Social Profitsector – zorgkrediet](#) maar andere bedragen aanmoedigingspremies

Openbare sector

Zie [Vlaams zorgkrediet](#)

Het Vlaams Mantelzorgplan

Het [Vlaams Mantelzorgplan 2016-2020](#) vormt een basis voor het mantelzorgbeleid in Vlaanderen. In het kader van de vermaatschappelijking van de zorg zullen mantelzorgers steeds meer verantwoordelijkheden krijgen. Buurtgerichte zorg en het vormen van netwerken bijvoorbeeld krijgt steeds meer aandacht.

Het plan bevat vier speerpunten (mantelzorgers informeren, ondersteunen, betrekken en de jonge mantelzorger) en daaraan 110 gekoppelde acties. Ook zal een Vlaams expertisecentrum mantelzorg worden opgericht.

Op Vlaams niveau raakt mantelzorg ook aan aan de domeinen onderwijs, werk, wonen en ruimtelijke ordening. Het streven naar aangepaste huisvesting, de mogelijkheden van mantelzorgwoningen, het werken aan leeftijdsvriendelijke buurten, de aandacht voor mantelzorg in het onderwijs en tewerkstelling. Volgens *de Vrouwenraad* raakt het ook aan het domein gelijke kansen.

In het ontwerp mantelzorgplan staat duidelijk dat "zowel vrouwen als mannen mantelzorg

op zich nemen maar dat vrouwen meer zorgtaken op zich nemen, zeker wanneer het gaat om zware mantelzorgsituaties. Zo is de kans reëel dat meer vrouwen hun ambities en beroepsperspectieven aanpassen om zorg aan een naaste te kunnen verlenen." We lezen ook dat "grotere participatie (van vrouwen) aan de arbeidsmarkt en de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd de beschikbare tijd voor mantelzorg afremt."

Bij het speerpunt mantelzorgers ondersteunen is er het item over de combinatie werk/zorg dat onze aandacht trekt evenals het mantelzorgvriendelijk personeelsbeleid. In Vlaanderen geeft 50% van de werknemers aan dat de combinatie werk/mantelzorg (zeer) zwaar is; ook geeft 20% aan geen betaalde job te hebben omwille van mantelzorg - deze keuze heeft ook financiële gevolgen en treft voornamelijk vrouwen - en beschikt 44% over betaald werk. De meerderheid van de mantelzorgers bevindt zich in de beroepsactieve leeftijd. De financiële tegemoetkomingen die vandaag in Vlaanderen bestaan (mantelzorgpremie in een aantal gemeenten, Vlaamse zorgverzekering en tegemoetkoming aan bejaarden, Basisondersteuningsbudget) worden hoofdzakelijk op naam van de zorgbehoevende toegekend en kunnen ook ter ondersteuning van de mantelzorger besteed worden.

Fijn dat de minister van Welzijn ook oog heeft voor de genderdimensie maar wat zal er in Vlaanderen concreet aan gedaan worden?

Zeker is dat er extra maatregelen komen om mantelzorgers nog beter te ondersteunen. In de beleidsbrief van de minister van Welzijn 2017 lezen we wel dat Vlaanderen zal blijven investeren in de aangroei van het aantal woongelegenheden in de woonzorgcentra en de centra voor kortverblijf en ook dat de gezinszorg en aanvullende thuiszorg beter worden afgestemd op hun kerntaken. In 2016 werd het aanbod van verschillende voorzieningen die ondersteunend zijn voor mantelzorgers ook versterkt, namelijk het kortverblijf en de dagverzorgingscentra. De minister lanceerde een contactpunt Dementie, samen met de Diensten voor Maatschappelijk Werk van de mutualiteiten. Hulp- en zorgverleners kunnen daar signaleren wanneer een persoon met dementie of zijn mantelzorger extra nood heeft aan ondersteuning. Het aanbod respijtzorg zal verder uitgebreid worden en gemeenten die nog geen dagverzorgingscentra hebben, krijgen de mogelijkheid om zo'n centrum op te starten. Jaarlijks komen er nieuwe plaatsen voor centra voor kortverblijf bij. In 2017 streeft de minister naar een groeipad voor de diensten voor oppashulp en de diensten gezinszorg. Ook de mogelijkheden voor de herstelbedrijven worden herbekeken. Deze maatregelen zullen volgens *de Vrouwenraad* de mantelzorgers ook mee kunnen ondersteunen. Mantelzorgers die zich voor dementerenden inzetten kunnen gebruik maken van een psycho-educatiepakket, een elektronisch leerplatform en e-learningmethodes. Het Expertise Centrum Dementie in Vlaanderen ontwikkelt een referentiekader 'kwalitatieve zorg en leven voor personen met dementie binnen de thuiszorg, de residentiële opvang en andere zorgvormen'.

Het [voorstel van resolutie betreffende de verbetering van de ondersteuning van mantelzorgers](#) van 30 november 2016 van het Vlaams Parlement formuleert ook een aantal

Vrouwenraaddossier Mantelzorg stavaza 2019
mogelijkheden om tegemoet te komen aan de noden van de mantelzorgers:

- Mik op meer mantelzorgers die minder uren zorg verstrekken samen met voldoende formele zorg en aangevuld door de inzet van vrijwilligers;
- Benut maximaal de mogelijkheden van elektronische dossiers: bijvoorbeeld een app voor de communicatie tussen mantelzorgers en professionele zorgverleners; een attestenbank toegevoegd aan Vitalink;
- Centraliseer informatie en begeleid zorgbehoevenden en mantelzorgers in hun opdracht; bijvoorbeeld via één website;
- Vorming en psycho-educatie en voldoende vrijetijdsbesteding van mantelzorgers;
- Zorg en ondersteuning van de mantelzorgers;
- Meer flexibiliteit in de werktijden en de mogelijkheid van deeltijds werk;...

De Vrouwenraad ziet nog te weinig verbanden tussen het federale en het Vlaamse beleid voor mantelzorg. De financiële steun die zwaar zorgbehoevende krijgen (de zorgverzekering in de Vlaamse Sociale Bescherming, de tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden, het basisondersteuningsbudget⁷ ...) kunnen gebruiken voor het ondersteunen van mantelzorgers, wordt volgens de Gezinsbond⁸ in de eerste plaats opgebruikt door het inkopen van professionele zorg en voor de mantelzorgers blijft er niets over. En als er dan iets zou overblijven, voegt *de Vrouwenraad* daaraan toe dat mantelzorgers in het kader van dit systeem, voor hetzelfde werk en hetzelfde aantal uren dat ze verrichten, ook nooit gelijk betaald zullen worden.

Het ziet er naar uit dat (nog of deeltijds) beroepsactieve mantelzorgers het moeten doen met de verlofstelsels (tijdskrediet, thematische verloven). Vandaar dat het belangrijk is dat de uitkeringen hoog genoeg zijn en dat de onderbrekingsperiodes volledig gelijkgesteld worden voor de berekening van de pensioenen.

De gemeentelijke mantelzorgpremies

In ons dossier over de [gemeentelijke mantelzorgpremies](#) onderzochten we in 2017 de criteria die steden en gemeenten gebruiken om die premies toe te kennen. We bekeken ook de m/v verhoudingen. In Vlaanderen zijn er naar schatting 600.000 mantelzorgers en een 30.000-tal krijgen een gemeentelijke mantelzorgpremie. 70% van de gemeenten kennen één of meerdere soorten mantelzorgpremies toe. De uitgekeerde bedragen verschillen enorm, ook de voorwaarden om er recht op te hebben. Ze worden doorgaans maandelijks

---

⁷ Het Basisondersteuningsbudget is er sinds september 2016 voor volwassenen met een erkende handicap die op een wachtlijst stonden voor gehandicaptenzorg en valt onder de bevoegdheid van de [Vlaamse Sociale Bescherming](#). De betrokkene krijgt maandelijks een bedrag van 300 euro dat niet belastbaar is. Dit bedrag kan vrij gespendeerd worden en er moet geen verantwoording voor afgelegd worden. Het kan bijvoorbeeld dienen om dienstencheques te kopen of om de bijdrage voor reguliere thuishulp of de bijdrage voor [Rechtstreeks Toegankelijke Hulp \(RTH\)](#) te betalen of om een vriend te vergoeden voor vervoersonkosten.

⁸ Gezinsbond, [Evaluatie van de Vlaamse beleidsbrieven](#) 2017, p. 18.

of jaarlijks toegekend. De voorwaarden om een premie te krijgen, verschillen van gemeente tot gemeente. De premie wordt toegekend aan de zorgbehoevende of aan de mantelzorger. Het is dus het gemeentebestuur dat kiest aan wie welk bedrag wordt gegeven en wanneer dit gebeurt. In tegenstelling tot de Vlaamse zorgvergoeding, die alleen mag besteed worden aan de niet-medische kosten van de zorgbehoevende persoon, mag de gemeentelijke mantelzorgpremie vrij besteed worden. Lokale besturen geven zo'n mantelzorgpremie vrijwillig en ze betalen die met eigen middelen. Ze voorzien daarnaast ook andere initiatieven om mantelzorgers te ondersteunen, zoals informatiebijeenkomsten of psychosociale begeleiding. Iedere gemeente biedt ook professionele thuiszorg aan, zelf of in samenwerking met partners.

De Vrouwenraad stelt zich daarom enkele vragen: Kan een 'gelijke' mantelzorgpremie in elke gemeente gerealiseerd worden, die rekening houdt met het aantal uren dat elke mantelzorger verricht en dit in functie van de graad van zelfredzaamheid van de zorgbehoevende? Of, kunnen de gemeentelijke mantelzorgpremies ingekanteld worden in de Vlaamse Zorgverzekering? Of, kunnen we gaan voor een geïntegreerd financieel ondersteuningsbeleid voor de mantelzorger (van lokaal tot federaal of vice-versa)? En dan is het ook nog van belang om te kijken naar de drie groepen mantelzorgers: de minderjarigen, de beroepsactieven en de gepensioneerden.

Een (gelijke) mantelzorgpremie in iedere gemeente verplicht maken kan enkel indien Vlaanderen dit regelt en financieel mogelijk maakt. De Vlaamse Zorgverzekering lijkt volgens de Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten (VVSG) dan het instrument bij uitstek om dit te regelen.

Mantelzorgvriendelijk ondernemen in Vlaanderen

Hogeschool West-Vlaanderen (Howest) ontwikkelde dankzij ESF-middelen handvaten en richtlijnen voor een mantelzorgvriendelijk personeelsbeleid in het kader van een project Mantelzorgvriendelijk ondernemen in Vlaanderen (2013-2015). Hun uitgangspunt was dat een mantelzorgvriendelijk personeelsbeleid maatwerk vereist omdat de noden van de mantelzorgers sterk verschillen en ook de graden van flexibiliteit die werkgevers toestaan sterk variëren. Bedrijven die openstaan voor een mantelzorgvriendelijk personeelsbeleid moeten een visie ontwikkelen: mantelzorgvriendelijkheid als één van de kernwaarden van het bedrijf. Deze bedrijven moeten een cultuur van bespreekbaarheid hanteren en vertrouwen scheppen waardoor werknemers/mantelzorgers hun situatie durven te bespreken met de personeelsverantwoordelijke/werkgever waardoor er een pakket maatregelen kan uitgewerkt worden waarin werknemer en werkgever zich kunnen vinden. Howest ontwikkelde tools en een website: Kennispunt Mantelzorg:

<http://www.mantelluisteren.be/>

Op basis van het traject in de partnerorganisaties van Howest werd ook volgende website met tools ontwikkeld, die door organisaties gebruikt kan worden om zelfstandig aan de slag

te gaan: <http://www.mantelzorgvriendelijkondernemen.be/werk-en-zorg>